

Průvodce chrámem sv. Cyrila a Metoděje v Přerově

U příležitosti ukončení šestileté rekonstrukce chrámu sv. Cyrila a Metoděje v Přerově se rozhodla pravoslavná církevní obec vydat brožuru nejen jako svědectví o historii chrámu - kulturní památky, ale též jako poděkování městu Přerov za pomoc při její záchraně.

Brožura - Průvodce chrámem sv. Cyrila a Metoděje v Přerově

Pravoslavný chrám sv. Cyrila a Metoděje se nachází na jižním okraji městské památkové zóny Přerov, na rozhraní Wilsonovy ulice a Žerotínova náměstí. V současnosti k němu vede pouze úzký průjezd z pěší zóny, a tak je chrám v rušném centru města snadno přehlédnutelný. Jako bývalá synagoga stojí v místech, kde se dříve nacházela synagoga původní, pravděpodobně ze 16. století, která byla v roce 1832 zničena požárem. Po necelých třiceti letech byla obnovena a posléze opět ohněm v roce 1868 poškozena.

Současná budova je již výsledkem přestavby tehdejší synagogy podle projektu přerovského rodáka židovského architekta Jakoba Gartnera. Uskutečnila se v roce 1898 v novorománském slohu. Další stavební úpravy proběhly ještě v letech 1932 a 1937.

Z architektonického hlediska je přerovský chrám jednopatrová, nepodsklepená budova zastřešená valbovou střechou s apsidovým závěrem, orientovaným na severovýchod. Severozápadní průčelí má v přízemí dvě a v patře tři okenní otvory prolomené na osu se vstupními dveřmi. Okna v přízemí jsou čtvercová, v patře s půlkruhovým zakončením s profilovaným štukovým ostěním. Jednotlivé okenní otvory jsou ve fasádě zdůrazněny strukturovanými omítkami. Vitrážová okna zvýrazňuje šesticípá hvězda.

Východní stěna objektu je nad nikou členěna velkým kruhovým oknem s vitráží ve tvaru šestilistu, v jehož středu byla původně umístěna Davidova hvězda. Středová část a spodní list se však bohužel nezachovaly, a tak byly nově vyrobeny. U středové části však již s osmiramenným pravoslavným křížem. Všechny vitráže byly v letech 1998-1999 opraveny a nově zality do olova. Trojúhelníkový štít severovýchodní stěny původně zakončovalo kamenné desatero. V současnosti je zde umístěn velký pravoslavný osmiramenný kříž. Vchod do chrámu v koutu severozápadní stěny vede do menší předsíně. Na téže straně jsou ještě dva vstupy: jeden ve středu stěny vede přímo do chrámové lodě a druhý do boční místnosti vedle oltářního prostoru.

Původní vstup vedl z jihozápadní strany v ose budovy. Z předsíně se vstupuje do hlavního chrámového prostoru, ale je též možné vystoupit vnitřním schodištěm na bývalou ženskou galerii, která v současnosti slouží k instalaci výstav. V předsíni upoutá zazděná kovová pokladnička a nika pro umyvadlo. Interiér budovy si i přes řadu velmi dramatických událostí druhé poloviny 20. století zachoval takřka neporušenou podobu. Hlavní chrámový jednolodní

prostor má rozměry 14,3x11,2 m s výškou 7,5 m. Litinové konzoly s profilovanými hlavicemi podpírají balkon (bývalou ženskou galerii) a rovněž vynášejí čtvercový vyvýšený stropní prostor nad středem hlavní chrámové lodi. Obloukem a ikonostasem je oddělena vyvýšená oltářní část, kde se nachází nika pro schránku na tóry.

V dnešním pravoslavném chrámu vykonávaly své bohoslužby dvě náboženské skupiny. Budova byla postavena jako synagoga a židovské bohoslužby se zde konaly do roku 1941. Od začátku padesátých let minulého století patří Pravoslavné církevní obci. Proto historie přerovského chrámu sv. Cyrila a Metoděje je neodmyslitelně spojena s osudy obou náboženských komunit.

Pamětní desky při vstupu do chrámu připomínají oběti perzekucí v období 2. světové války.

První zprávy o přítomnosti židů v Přerově pocházejí z poloviny 14. století, ale spolehlivé doklady jsou až ze století následujícího. Více zpráv o přerovských židech se objevilo v 16. století, kdy za pánů z Pernštejna dosáhlo město hospodářského rozkvětu. Před třicetiletou válkou žilo ve městě kolem stovky židovských osob, které se nezabývaly pouze obchodem, ale i řemesly a zemědělstvím. V roce 1638 dostali židé významné privilegium rozšiřující jejich dosavadní oprávnění. Mohli mít svou školu, špitál a hřbitov. Nevytvořili ghetto, nýbrž žili rozptýleně v tzv. »židovské ulici«, což bylo úzké protáhlé náměstí, kde na východní straně stála židovská škola a špitál a na severozápadní synagoga. Osmnácté století bylo pro moravské židy obdobím velmi nepříznivým. Tzv. familiantský zákon z roku 1726 se snažil zamezit početnímu růstu židovských obyvatel v zemi. Přes veškerá omezující opatření však počet Židů v Přerově rostl a na konci 18. století dosáhl počtu 230 a v polovině 19. století žilo ve městě již 342 příslušníků tohoto etnika. Od poloviny 19. století do konce 30. let 20. století nastává období migrace židovského obyvatelstva, hlavně mladé generace, do velkých průmyslových měst. V samotném Přerově od 90. let 19. století nastává trvalý úbytek židovské populace. Podle sčítání lidu z roku 1930, žilo ve městě 267 osob židovského vyznání. Od roku 1918 byla přerovská židovská obec bez vlastního rabína. Za druhé světové války byla většina příslušníků židovské komunity odvečena do koncentračních táborů, kde téměř všichni zahynuli. Synagoga však zůstala uchráněna zkáze a za války sloužila jako sklad papíru. K významným přerovským rodákům židovského původu patří moravský zemský rabín Abraham Placzek (1799-1884), hudební skladatel a klavírista Gideon Klein (1919-1945) a publicista Oskar Donáth (1882-1940).

V roce 1945 se hrstka přeživších pokusila o vzkříšení náboženské obce, avšak bez úspěchu. A tak po více než pěti letech přestala zdejší židovská komunita existovat.

Pravoslavná církevní obec v Přerově

Pravoslavná církev v Českých zemích navazuje na dědictví, jež bylo našim národům dáno slovanskými apoštoly svatými Cyrilem a Metodějem. Po potlačení jejich díla na území Velkomoravské říše v 9. století, udržovala se ještě slovanská bohoslužba v Čechách do začátku 12. století. Počátky obnovení pravoslavné církve u nás spadají do druhé poloviny 19. století. V Praze byly konány pravidelné pravoslavné bohoslužby od roku 1874 v chrámu sv. Mikuláše na Staroměstském náměstí. Protože se pravoslavní Češi nemohli za Rakouska-Uherska zorganizovat jako církevní obec, zřídili si v roce 1903 »Pravoslavnou besedu« a později spolek »Československá obec pravoslavná v Praze«, který měl připravit předpoklady pro organizaci církevní.

Po vzniku Československé republiky povstává v roce 1921 z reformního hnutí římskokatolického duchovenstva tzv. Československá církev. Postupně se v nové církvi vyhraňují dva směry: konzervativní směr - který se chtěl orientovat na pravoslaví a vytvořit samostatnou církev s apoštolskou posloupností, liturgickou a teologickou tradicí a ženatým duchovenstvem. Představitelé Československé církve v té době zahájili jednání se srbskou pravoslavnou církví. Hlavním vůdcem konzervativního směru se posléze stal Matěj Pavlík, který byl 25. 9. 1921 svěcen v Srbsku na pravoslavného biskupa s novým jménem Gorazd. Druhý směr Československé církve - radikální, vedený dr. Karlem Farským - se zřikal návaznosti na klasickou křesťanskou věrouku a církevní struktury. Po mnoha bojích získává převahu radikální směr a v roce 1924 opouští biskup Gorazd se stejně smýšlejícími věřícími Československou církev.

Přerovská pravoslavná obec patřila mezi první skupiny, které se přidaly na stranu biskupa Gorazda. Po rozchodu s církví československou, k němuž došlo na členské schůzi 15. září 1924, byl vytvořen přípravný výbor, který v časopise Za pravdou uveřejnil prohlášení o založení náboženské obce pravoslavné v Přerově. Přípravný výbor zahájil organizační činnost v kanceláři školy J. A. Komenského a dne 5. října 1924 byla na mimořádném shromáždění zvolena nová rada starších. Přitom ještě přešlo k pravoslaví okolo 300 věřících. Dne 28. října vykonal kněz Josef Rezek z Olomouce v kreslárně městské školy Karolíny Světlé v Palackého ulici první pravoslavné bohoslužby a olomoucká duchovní správa se starala o konání bohoslužeb v Přerově až do března následujícího roku.

Na přelomu let 1924-25 přichází do Přerova první stálý duchovní Alois Václav Číkl. Od 1. března 1925 byla v přerovské náboženské obci zřízena duchovní správa, ke které tehdy náležely čtyři soudní okresy: přerovský, kojetínský, kroměřížský a zdounecký.

Počátky přerovské pravoslavné obce byly poznamenány nepříjemnostmi ze strany představitelů církve československé. Pravoslavní věřící se najednou ocitli v obtížné situaci - bez bohoslužebné místnosti a bez veškerých prostředků. Přes všechny těžkosti se život obce začíná pomalu rozvíjet.

Ze sbírek se pořizují liturgické předměty, rozvíjí se kulturní a osvětová činnost - duchovní akademie, pěvecký sbor se pod vedením Floriana Šmída stal jedním z nejlepších pěveckých těles na Moravě. Církevní obec měla také svůj divadelní a kulturní spolek Slovan.

Velmi významný byl pro přerovské pravoslavné rok 1931, kdy získali svůj první svatostánek. Po neúspěšných pokusech postavit si vlastní chrám byla od německé evangelické církve v Olomouci získána do pronájmu kaple za železničním nádražím v pseudogotickém slohu. Byla zasvěcena sv. Václavovi a upravena tak, aby vyhovovala základním liturgickým požadavkům. Bohoslužby se tak po šesti letech přestěhovaly ze školy do chrámu. Toho roku se také konalo první farní shromáždění, kde byla přerovská náboženská obec ustavena samostatnou právní jednotkou. Život obce nabírá v třicátých letech na intenzitě. Dne 27. března 1938 odchází přerovský duchovní Číkl na povolání biskupa Gorazda do Prahy. Tehdy ještě netušil, jaký to byl osudový krok.

Po obsazení naší republiky Němci plynula následující léta v těžkém ovzduší útisku a perzekuce českého národa, který vyvrcholil roku 1942 po atentátu na německého říšského protektora Heydricha krutým vražděním. V pravoslavném chrámu svatých Cyrila a Metoděje v Praze byl objeven úkryt parašutistů. Pravoslavní duchovní - biskup Gorazd, knězi Václav Číkl, Vladimír Petřek a předseda sboru starších Jan Sonnevend byli 4. září popraveni a mnoho

pravoslavných (včetně manželky otce Čikla) skončilo v koncentračních táborech a v plynových komorách. Pravoslavná církev byla dne 27. září 1942 rozpuštěna a její majetek zabaven. Děti manželů Čiklových, dcery Olga a Táňa, byly poslány do internačních táborů. Sirotků po se po jejich válečných útrapách ujala rodina Coufalových z Přerova.

Po skončení II. světové války se život obce začal obnovovat. Z přerovské farní římskokatolické obce se vrátilo 243 členů. Dne 2. června 1945 se konala v chrámu první bohoslužba a 12. června první schůze sboru starších.

Všechn chrámový inventář byl Němci ukraden a odvezen, takže se opět musely shánět základní liturgické předměty. Začátkem padesátých let, z důvodu rozšiřování železniční tratě, měl být zbořen dosavadní chrám. Proto se obec rozhodla pro bohoslužby zakoupit synagogu a upravit ji pro potřeby pravoslavné církve. Z rituálních důvodů nemohla Židovská náboženská obec v Olomouci prodat synagogu obci pravoslavné, a tak budovu v prosinci 1950 zakoupil předseda obce Petr Chrastina, který ji 4. dubna 1951 prodává pravoslavné obci. Budova po válce sloužila jako sklad a byla ve velmi špatném stavu. Její oprava trvala až do listopadu roku 1953 a konečně čtyři dny před Vánoce byl nový chrám vysvěcen a zasvěcen slovanským věrozvěstům Cyrilu a Metodějovi.

Koncem padesátých let začíná také odcházet generace věřících, kteří stáli u počátků církevní obce. Od roku 1964 neměla přerovská obec na dalších 30 let stálého duchovního a bohoslužby se konaly jednou za čas. Chrám měl být v důsledku rozšiřování teplovodní sítě zbořen, proto nebyl renovován. Budova postupně mizela v necitlivé okolní zástavbě. To všechno se podepsalo na jejím stavu.

V roce 1996 začala spolupráce pravoslavné církevní obce s Městským úřadem v Přerově na záchraně tohoto objektu. Na podzim následujícího roku byl chrám prohlášen za kulturní památku. Díky finančním příspěvkům Městského úřadu v Přerově a Ministerstva kultury se do 15. července 1999 podařilo opravit vnitřní prostory chrámu. Venkovní stavební práce se uzavřely na konci roku 2001, kdy byly na chrám instalovány dvě pamětní desky židovským a pravoslavným obětem II. světové války. Během následujícího roku probíhaly práce na úpravě okolí chrámu. Svěcení chrámu dne 15. září 2002 udělalo tečku za šestiletou rekonstrukci.

...Interiér chrámu pohlcuje den. Zde, kde světlo svíce je modlitbou, plameny svíce míří nahoru na mandle očí světců, kteří hledí bez údivu. Plameny ukazují popraskanou malbu - moře - zeleno-modré. A rudou a zlatou na drsném dřevě, které skrze ně prosvítá na těch mnohokrát políbených ikonách, pocházejících snad ze čtrnáctého století... Tak silný je ten starý strom pronásledováním prořezaný, zaléváný krví, svými živými kořeny hluboko v předkřesťanském bahně. To nepotřebuje ochranu byrokratů, to je vlastní ustavičné vzkříšení.

Chrám je pro pravoslavného křesťana svaté místo, dům modlitby, dům Boží milosti, duchovní škola, která vede k Bohu. Chrám představuje velkou ikonu nebeského království na zemi, jež rozdává náboženské poučení a milost Boží, vede věřící do nebe, jehož příchut' pociťuje člověk při bohoslužbách, zvláště při sv. liturgii. Často bývá celý chrám vymalován výjevy z Písma svatého nebo z křesťanské tradice, ať už jsou to scény svátků, postavy světců atd. Na dřevěné stěně před námi se odehrává úchvatné dílo spásy - světci tvoří zdi a apoštolově sloupy chrámu. Dohromady vše dává pocit otevřené knihy, která nás chce poučit

O zvěsti evangelia, jež se nehlásá jenom slovy, ale též obrazy. Celý chrám je mluvící a učící ikonou. V širším smyslu představuje chrám celý vesmír, požehnaný přítomností Boží a určený

k přinášení Kristovy oběti a k proměně člověka a celého světa. Stejně jako vesmír je i chrám v této symbolice rozdělen na nebe a zemi. Oltářní část je obrazem světa duchovního a chrámová loď je obrazem světa viditelného. Tyto dva světy jsou odděleny dřevěnou přehradou zvanou ikonostas, který představuje rozdělení světa viditelného a neviditelného, lidského a božského, které není smazáno, nýbrž překonáno Boží milostí (během bohoslužeb se otevírají královské dveře a samotná bohoslužba je komunikací těchto dvou světů).

Oddělení oltáře je nutné, aby se nám jeho prostor nejevil jako něco nicotného; ..chrám bez hmotného ikonostasuje od oltáře oddělen hluchou stěnou; ikonostas do ní proráží okna a až skrze jejich sklo vidíme, či přinejmenším můžeme vidět to, co se odehrává za nimi - živé svědky Boží. Zničit ikony by znamenalo zadržet okna; a naopak vyjmout i skla, která zeslabují duchovní světlo pro ty, kteří jsou schopni je celkem bezprostředně vidět, to obrazně řečeno znamená vidět v nejprůzračnějším nevzdušném prostoru, naučit se dýchat i to- a žít ve světle slávy Boží; až se to stane, hmotný ikonostas se odstraní sám od sebe a spolu s ním se odstraní celý obraz tohoto světa; odstraní se dokonce i víra a naděje a zůstane čistá láska věčné slávy Boží.

Stěna ikonostasu, jež rozděluje a spájí dva tak rozdílné prostory, ve skutečnosti nic nezakrývá, ale odhaluje. Svými ikonami, soustředěnými kolem ikony Krista vyjadřuje symbolicky dílo našeho spasení a nabízí hlavní náboženské vzdělání. Stává se předzvěstí proměnění člověka a tím celého světa, obrazem světa příštího, kde Bůh naplňuje všechno ve všem. Ve starozákonní době byla v chrámu opona, oddělující svatyni od chrámového prostoru, neprodyšná a nepřístupná. Jen jednou za rok mohl velekněz vejít za oponu a obětovat kadidlovou obět'. Symbolicky se tak vyjadřuje nepřekonatelná hranice a oddělení mezi člověkem a Bohem.

Novozákonní ikonostas, který nahrazuje oponu starozákonního chrámu, vypovídá o změně v lidských dějinách. Bůh sestupuje k člověku, v osobě Ježíše Krista se stává člověkem a přináší milost a poznání. Dnes starozákonní chrámovou oponu připomíná malá opona nad hlavními dveřmi, která se odhrnuje na začátku každé bohoslužby. Na první bohoslužbě dne - večerní, kdy starozákonní část přechází v novozákonní, hlavní dveře ikonostasu se otevírají na znamení propojení světa pozemského a světa duchovního. Veškeré oddělení je překonáno a došlo ke smíření mezi Bohem a stvořením. Celé dějiny spásy jsou představeny v ikonostasu k poučení věřících. Ikony Krista a Bohorodice (Panny Marie) symbolizují vtělení Boží a svědčí o tom, že Bůh opravdu pro »nás a naši spásu sestoupil s nebe, vtělil se z Ducha svatého a Marie Panny a člověkem se stal« (Nicejsko-cařihradské vyznání víry). Tyto dvě ikony jsou nejzřetelnější a tvoří střed ikonostasu jako symbol spojení Starého a Nového zákona a výraz vykupitelské oběti Kristovy, pro kterou Bůh sestoupil s nebes, aby tam mohl vystoupit člověk.

Proměnou synagogy na pravoslavný chrám, na počátku padesátých let minulého století nedošlo v interiéru budovy k žádným zásadním změnám. Největší změnou v chrámovém prostoru byla instalace ikonostasu, pro pravoslavné bohoslužby nezbytné, dřevěné stěny oddělující chrámovou loď a oltář. Přerovský ikonostas byl vyroben ve stolárně v Želátovicích u Přerova. Ikony na něm jsou dílem ruské akademické malířky, žijící v tehdejší Československé republice - Djačenkové. Ikonostas byl instalován v tehdejší německé evangelické kapli, kterou pravoslavná obec od roku 1931 používala pro své bohoslužby jako chrám sv. Václava. Ikonostas posvětil 2. dubna 1933 biskup Gorazd. Na počátku padesátých let, kdy byla tato kaple určena k demolici, koupila Pravoslavná církevní obec v Přerově nepoužívanou synagogu a ikonostas sem byl přenesen a upraven. Novým prvkem se staly dvě bočnice. Na každé z nich jsou dvě ikony, které vytvořil pravoslavný kněz, známý stavitel chrámů a výtvarník Vsevolod Kolomacký.

Prerovský ikonostas vykazuje určitá národní specifika. Je to pohled do minulosti našeho národa a jeho spojení s cyrilometodějskou křesťanskou misí a jejím odkazem. Většina světců patří české historii a má mnoho společného se slovanskou bohoslužbou a písemnictvím.

Střední část ikonostasu tvoří dvoukřídlové tzv. královské dveře. Nazývají se tak, protože skrze ně vychází Král slávy - Ježíš Kristus v podobě eucharistických Darů a tajemně vchází též při vchodu s Evangeliiem. V době byzantského císařství tudy přicházel císař ke svatému přijímání. Na královské dveře se vždy umísťuje ikona svátku Zvěstování přesvaté Bohorodice (Panny Marie) nebo ikony čtyř evangelistů. Zde jsou kulaté ikony evangelistů - sv. Matouše a Marka na pravém křídle a sv. Lukáše a Jana na křídle levém. Sv. Gorazd

Oba ikonografické typy vypráví o příchodu Boha na zemi a o tom, že se nám tak otevírají dveře do Božího království. Po obou stranách královských dveří jsou ještě jedny menší jednokřídlové dveře, tzv. »severní« a »jižní«. Slouží duchovenstvu pro vcházení do oltářní části, když se nekoná vchod liturgicky skrze královskými dveřmi. Na jižních a severních dveřích bývá umístěno vyobrazení archandělů Gabriela a Michaela (tak je tomu na prerovském ikonostase) nebo diákonů Štěpána a Vavřince.

Nad královskými dveřmi nám ikona Poslední večeře Páně připomíná počátky církve a její hlavní svátost - Eucharistii. Tato ikona nás ještě upozorňuje na skutečnost, že za královskými dveřmi ve svatém oltáři se duchovně zpřítomňuje veškeré dění při poslední večeři a že se právě královskými dveřmi vynášejí plody Eucharistie k přijímání věřícím. Napravo od královských dveří bývá umístěna ikona Krista Spasitele a hned vedle ní ikona chrámového světce nebo svátku.

Jako na každém ikonostasu i zde zaujímají centrální místo ikony Spasitele (Krista) a Bohorodice (Panny Marie), po obou stranách královských dveří. Napravo od ikony Krista jsou na bočnici znázorněni sv. Cyril a Metoděj a sv. Gorazd. Obvykle toto místo náleží světci nebo svátku, jemuž je zasvěcen chrám. Zvláštností tohoto ikonostasu je, že se zde nachází ikony dvě. Je zde zřejmě vyjádřena kontinuita mezi slovanskými věrozvěsty, jimž je chrám zasvěcen, a sv. Gorazdem, učedníkem a nástupcem sv. Metoděje, který zde představuje touhu věřících po obnově cyrilometodějského odkazu u nás. Podobně je tomu i na levé bočnici, kde vidíme obraz sv. Václava a sv. Prokopa Sázavského. Oba tvoří spolu s ikonami na pravé straně cyklus světců z naší národní historie spojených cyrilometodějským odkazem.

Další zvláštností jsou ikony dvou světců pod ikonou Krista a Bohorodice. Pod čtyřmi hlavními ikonami totiž buď ikony nebývají, nebo tam mohou být výjevy ze Starého zákona, které se symbolicky vztahují ke Kristově oběti. Pod ikonou Krista je ikona sv. Serafima Sárovského. Serafim Sarovský je velký a uznávaný ruský světec z přelomu 18. a 19. století zpo-dobňující opravdovost a čistotu duchovního života. Zde vyjadřuje myšlenku, že světci nikdy nepatřili jen minulosti, ale že v každé době může žít člověk, který svým čistým životem dosáhne svatosti. Pod ikonou Bohorodice vidíme zobrazení sv. Mikuláše, jednoho z nejoblíbenějších světců v křesťanském světě vůbec.

Sv. Cyril a Sv. Metoděj byli bratři a pocházeli z řeckého města Soluně, kde byl jejich otec vysokým hodnostářem byzantského císařství. Starší Metoděj se vzdal slibné kariéry ve státní správě a stal se mnichem na hoře Olymp v Malé Asii. Mladšího Konstantina se po smrti jejich otce ujal císařský kancléř Teoktist a zajistil nadanému mladíkovi nejlepší vzdělání té doby. Dosáhl hodnosti filosofa a stal se profesorem na univerzitě v Cařihradě. Zúčastnil se poselstva k Saracénům, kde obhajoval křesťanskou víru, a o několik let později byl spolu s bratrem

Metodějem vyslán k Chazarům na Krym. Roku 862 obdržel byzantský císař Michal III. poselství od moravského knížete Rostislava o vyslání biskupa pro moravskou církev. Císař pověřil oba bratry uskutečněním této misijní výpravy. Jako vynikající filolog připravil Konstantin pro slovanský jazyk abecedu a spolu s Metodějem přeložili do něj části Bible a bohoslužebných knih. Na Moravě oba bratři vychovali své učedníky, kteří měli být v Cařihradu vysvěceni do duchovenských funkcí. Cestou v Benátkách je zastihla zpráva o sesazení jejich učitele a garanta moravské misie, cařihradského patriarchy Fotia. Přijali tedy papežovo pozvání do Říma. V Římě se setkali s papežem Hadrianem II., kterému vyložili význam své misie a slovanské bohoslužby. Zde však také roku 869 Konstantin umírá. Těsně před smrtí vstupuje do monastýru a přijímá mnišské jméno Kyrillos. Metoděj je vysvěcen na biskupa a vrací se na Moravu. Zde však také došlo k převratu. Knížete Rostislava - jejich ochránce - sesadil s trůnu synovec Svatopluk. Metoděj byl zajat německými biskupy a uvězněn. Po třech letech byl na příkaz papeže propuštěn a dále pokračoval ve své práci na Moravě a v Panonii. Německé duchovenstvo však Metoděje obžalovalo u nového papeže Jana VIII. Metoděj musel odejít do Říma, kde znovu obhajoval slovanskou bohoslužbu a jazyk. Papež nakonec slovanskou bohoslužbu schválil, ale zároveň vysvětlil na biskupa v Nitře Metodějova nepřitele - kněze Vichinga. Několik let před svou smrtí navštívil sv. Metoděj Cařihrad, kde byl přijat císařem Basilem I a patriarchou Fotiem. Po návratu na Moravu roku 885 umírá. Svátek obou bratří slavíme 11. 5. (24. 5. podle starého kalendáře).

Sv. Gorazd - patřil k nejbližším žákům s v. Cyrila a Metoděje a pocházel z domácího lidu. Těsně před svou smrtí si jej sv. Metoděj vybral jako svého nástupce v biskupské službě. Avšak sv. Gorazdu nebylo dopřáno v této službě pracovat. Papež Štěpán VI. poslal velkomoravskému králi Svatoplukovi list, kterým nařídil, aby učedníci sv. Metoděje byli z Moravy vyhnáni, zrušil slovanské bohoslužby a místo Gorazda dosadil za moravského biskupa Vichinga. Většina vyhnaných žáků odešla k jižním Slovanům. Svátek sv. Gorazda se spolu s ostatními učedníky sv. Cyrila a Metoděje slaví 27. 7. (9. 8. podle starého kalendáře).

Sv. Václav se narodil kolem roku 903 jako nejstarší syn českého knížete Vratislava I. Jeho babička sv. Ludmila jej vychovávala v křesťanské víře. Osvojil si nejenom základy křesťanství, ale také znalost jazyka a bohoslužeb staroslověnských a latinských. Po smrti svého otce byl dosazen na knížecí trůn, ale po dobu jeho nezletilosti vládla jeho matka Drahomíra. Po mučednické smrti své babičky Ludmily se ujímá vlády. Po knížectví však toužil i jeho bratr Boleslav, který jej roku 929 nechal zavraždit. Jeho svátek slavíme 28. 9. (11.10. podle starého kalendáře)

Sv. Prokop Sázavský se narodil kolem roku 985 v Chotouni u města Kouřimi. Rozhodl se pro duchovní stav a stal se knězem slovanského obřadu. Po smrti manželky odešel do sázavských lesů a tam žil jako poustevník. V sázavské samotě ho jednoho dne našel kníže Oldřich. S pomocí knížete pak sv. Prokop zakládá kolem roku 1030 v údolí řeky Sázavy monastýr a stává se jeho prvním představeným. Pěstovala se zde slovanská bohoslužba a písemnictví. Zemřel roku 1053 a po jeho smrti byli slovanští mniši vyhnáni a slovanské písemnictví zničeno. Svátek sv. Prokopa se slaví 16. 9. (29. 9. podle starého kalendáře).

Sv. Mikuláš se narodil kolem roku 280 ve městě Patara v maloasijské provincii Lýkie. Rodiče ho vychovávali v křesťanské víře; jeho strýc byl místním biskupem. Po smrti rodičů rozdal veškerý zděděný majetek na dobročinné účely. Brzy proslul svou dobročinností, při níž si počínal tak, aby se o jeho dobrých skutcích nikdo nedověděl. Zvláštním řízením Božím byl zvolen do uprázdněného biskupského úřadu ve městě Myry. V té době nastalo za císařů Diokleciána a Maximiána kruté pronásledování křesťanů, za něhož byl sv. Mikuláš uvězněn a

poslán do vyhnanství. Na svobodu byl propuštěn až za vlády císaře Konstantina. Zemřel 6. prosince kolem roku 343 v Myrách, kde byl pochován. Po smrti stoupla úcta ke sv. Mikuláši a během následujících let se rychle rozšířila po celém křesťanském světě. Jeho svátek připadá na 6.12. (19.12. podle starého kalendáře)

Narodil se roku 1759 v Kursku ve známé kupecké rodině Mošninů. Ve dvaceti letech odchází do Sarovského monastýru a po sedmi letech se stává mnichem. Ve svých 34 letech je vysvěcen na kněze a později se uchyluje do samoty. Proslul hlubokou duchovností a čistotou života. Měl dar uzdravovat lidi a vidět do jejich nitra. Kolem něj se udala spousta zázraků, které popsali očividní svědkové. Názory a poučení sv. Serafima popsal v knize - O cíli křesťanského života jeden z uzdravených, N. A. Motovilov. Sv. Serafim se dožil 74 let a jeho svátek je slaven 2.1. (15.1. podle starého kalendáře).

Člověk se cítí šťastným, dokáže-li vnímat krásu. Oslovuje nás krása, řád a harmonie přírody a to se odráží i v našem tvůrčím procesu. Vnímání opravdové krásy nás činí citlivější a obohacuje náš vnitřní život. Šťastný je ten, kdo dokáže prožívat krásu. Právě ikona se snaží zachytit krásu, ale ne krásu viditelnou, ale duchovní. Ikona je prostředkem, skrze který můžeme ze světa viditelného nahlédnout do tajemství světa neviditelného, jenž tvoří se světem viditelným jednotu. Obrazně řečeno -je oknem mezi světem viditelným a neviditelným, které otevíráme svojí modlitbou.

Ikona je neoddelitelně spojena s liturgickým životem pravoslavné církve. Je podstatnou součástí liturgie a zbožnosti této církve. Svou krásou a silou, která z ní vyzáruje, okouzluje právě tak i nepravoslavné pozorovatele. Popularita ikony spočívá také v její ryzí jednoduchosti. Neboť hlavním cílem ikony není okázalost nebo ozdobnost, ale prosté svědectví víry. Z této víry čerpá ikona svou krásu. Ikona je obrazovým poselstvím víry, které se stále znovu a znovu předává staletími. Ikona je tedy důležitým komunikačním prostředkem. Protože předává poselství, musí být také srozumitelná. Ikony tak nejsou libovolně znázornitelné jako obrazy světců v západním křesťanství. Nejsou výrazem osobního cítění umělce, ale sdělením náboženských zkušeností všech a pro všechny. Ikona musí splňovat určitá pravidla, aby mohla být chápána všemi věřícími. Tato pravidla čerpají z Písma svatého, liturgických textů a myšlenek církevních Otců. Bez znalostí těchto souvislostí zůstávají mnohé ikony nesrozumitelné, neboť musí být chápány jen v souladu se slovem Písma, liturgie a kázání. Toto poselství je však nezávislé na jednotlivci a jeho subjektivní zkušenosti. Proto nemohou být ikony subjektivními obrazy. Ikony jsou »malovaným kázáním«, které chce očím předložit krásu víry.

I když slovo »ikona« pocházející z řečtiny a znamená především obraz, jsou jím většinou míněny kultovní obrazy pravoslavné církve. Ne však každý tabulový obraz se stylizovanou nebo abstraktní malbou a snad s trochou zlatého pozadí je ikonou. V ikonopisectví se umělec odebírá vědomě do řízeného systému, do něhož se začlení a cítí se jako součást celého organismu. Neznáme jména většiny starých ikonopisců. Jejich ikony nejsou signovány, třebaže jsou často mistrovskými díly. Zdaleka největší část ikon byla a bude také ještě dnes kopírována dle starších předloh. Toto však ale neznamená, že se v ikonopisectví může jen kopírovat. Ve všech dobách tvořili ikonopisci nová témata nebo nové varianty již existujícího zobrazení.

Ikona však není jen zvěstování pomocí barev. Je také zpřítomněním víry, je mystériem, svátostí církve. Ikona není jen zobrazením určité osoby nebo určité události, je znamením tajuplné přítomnosti zobrazeného. Ikony se uctívají náboženskými úkony, ale úcta

prokazovaná obrazu neplatí obrazu ze dřeva a barev, nýbrž archetypu, tedy osobě znázorněné na malbě, jejíž duchovní přítomnost je vyjádřena.

Obraz světce je neoddelitelně spojen s Kristovým obrazem. Světec, který byl díky svému společenství s Kristem přiveden do Božího společenství, je zcela proniknut Bohem nebo - jak říká pravoslavná církev - zbožštěn. Avšak s jedním rozdílem: Zatímco Kristus má své Božství jako druhá osoba svaté Trojice z přirozenosti, požívá jí světec jen díky milosti. Jeho společenství s Bohem je darem, jehož se účastní díky svému následování Krista. Protože však světce prozaňuje stejná Božská dimenze jako dimenze Kristova, je také ikona světce mimo své vazby na charakter portrétu vázána týmiž prvky stylizace jako Kristova ikona. To znamená, že také ikona svaté osoby nemůže být malována libovolně, ale musí se přidržovat tradičních pravidel, uvnitř kterých však pro každého umělce existuje dostatek volného tvůrčího prostoru. Kromě ikonostasu jsou v přerovském pravoslavném chrámu další ikony. Tři jsou originální díla současné ikonopisy Ivety Kadlecové. Ta největší - téměř dvoumetrová ikona Krista sedícího na trůnu-je umístěná v oltář-ní části, na tzv. »horním místě« (původně nika pro schránku na tóru). Tato patrně jedna z největších ikon u nás byla posvěcena v roce 2001 u příležitosti celomoravské oslavy svátku sv. Rostislava. Další dvě ručně malované ikony se nacházejí na podstavcích vedle stojanů na svíce. Zbytek ikon jsou reprodukce nalepené na dřevě. Nachází se na zbývajících třech stěnách chrámu. Ikony světců na levé a zadní stěně představují současnou srbskou ikonografii umělkyně Dragany Bordževičové. Na poslední pravé stěně se nachází tzv. svátková řada ikon, která představuje nejdůležitější svátky tzv. církevního roku. Každý svátek má svou ikonu - obraz vytvořený církví, bez kterého by samotné slavení události nemohlo být úplné. Na těchto ikonách je soustředěno to nejdůležitější, nejcennější a neopakovatelné, co se vztahuje k významu svátku. Při oslavě určitého svátku se ikona sundává ze zdi a pokládá na podstavec uprostřed chrámu. Tato svátková řada je reprodukcí ikon kláštera Dionýsos z mnišského poloostrova Athos v Řecku a originály pochází ze 16. století. Naše svátková řada představuje tyto svátky:

Narození přesvaté Bohorodice - 8. září, Zvěstování přesvaté Bohorodice - 25. března. Obětování Páně - 2. února, Zjevení Páně - 6. ledna, Proměnění Páně - 6. srpna, dále pět pohyblivých svátků a událostí, které se odvíjejí od data Velikonoc: Vzkříšení Lazara, Vjezd Páně do Jeruzaléma, Ukřižování Páně, Snímám z kříže, Velikonoce - Sestoupení Krista do pekel, Neděle sv. Tomáše, Nanebevstoupení Páně, Sestoupení sv. Ducha. A zbývajících svátky mají již své pevné datum: Zesnutí přesvaté Bohorodice - 15. srpna a nakonec svátek Stětí hlavy sv. Jana Křtitele - 29. srpna.

Odkazy na fotodokumentaci

<http://www.pravoslavi.cz/prerov/web/ochramu.htm>

<http://www.pravoslavi-prerov.hys.cz/index.php?str=historie>